

HORVÁTH MÁRK

Objektumorientált művészet és a realista mágia feltűnései

A művészeti praxis mindig dolgok között jön létre, azonban a dolgok materialitását és valóságosságát gyakran figyelmen kívül hagyja. Halász Péter Tamás alkotásai a dolgokat és különösen a művészeti objektumok materialitását úgy állítja középpontba, hogy azok sajátos jelentéshorizontja nem sérül. A spekulatív realista ontológia alapján a dolgok mindörökké visszahúzódnak egymástól, mindig alapvető jellemzőjük a kölcsönös visszahúzódnás. A visszahúzódnás mint ontológiai adottság azt jelenti, hogy sohasem hatolhatunk a dolgok legmélyebb belsejébe. A spekulatív realizmus olyan realizmus, amely számol a mindennapi tapasztalatunk által is szavatolt hozzáférhetetlenséggel, átláthatatlansággal, a dolgok keménységével és rejtőzködésével.

A SOL + -on látható művek mind a dolgok valóságosságának redukálhatatlan heterogenitására ébreszt rá bennünket. Egyszerre végtelenül dologorientált ez a művészet, és mindeközben spekulatív is, amely a valóság és a dolgok újabb rétegeit fedi fel. Különös fényinstallációk, szimulakrumoknak tűnő térelemek, és váratlan művészi társítások. Halász Péter Tamás alkotásai olyan berendezések és géprendszerek, amelyek működésük közepette, miközben feltárják magukat lényegiségüket megtartják önmaguknak. Dologiságuk és felsejlésük nem szorítkozik a funkcionalizmus vagy a megszokott materializmus leegyszerűsítő megközelítéseire.

Az objektumorientált ontológiában a berendezés, a kézhez állóság, a „szerszámlét” a dolgoknak azon oldalára vonatkozó szinonim kifejezések, amely elzárkózik és hozzáférhetetlen marad minden jelenlét számára. Van a hétköznapi értelemben történő munkavégzés és van a dolgokra jellemző visszahúzódnó szerszámlét, amely a berendezés önmagába való visszahúzódnásának komplex mechanizmusa. A kézhez állónak – annak ellenére, hogy a spekulatív realista olvasatban hozzáférhetetlenség jellemzi – „utalás-struktúrája” van. A dolgok rejtett bensője tehát utal egy rajta kívülálló valóságra, és beágyazódik egy összetett utalásrendszerbe.

Az olyan alkotások, mint a Hard Age vagy az Icon No Stasis sorozat utalnak szimbólumokra, fénytechnikára, társadalmi mozgalmakra, művészeti irányzatokra, azonban mégis mint művészeti objektumok végtelenül többek ennél. Megragadhatóságuk és határozott materialitásuk önmagukba húzódnó berendezésekké teszik őket, amelyek szerszámléte elzárkózik előlünk.

Látjuk a baltákat, látjuk a fényinstallációt, de ezen dolgok összeállása és sajátos művészeti posztmodern „utalásstruktúrája” túl is mutat minden értelmezési kísérleten. A jelen lévő dolgok egyszerre feltűnőben és eltűnőben vannak, furcsa jegyeket kibocsátva, de mégis önmagukba visszahúzódva hagynak felfedezhető nyomokat, mintákat, sajátos jegyeket.

A kiállításon egy sajátos objektumkultúra vagy objektumorientált művészeti praxis bomlik ki, miközben a posztmodern utalásstruktúra felidézi az antropocén jövőtlenségét és az ember nélkül maradó bolygó materiális nyomait. Olyan alkotások vagy poszthumán ikonok ezek, amelyek több értelemben is kikezdi az antropocentrikus értelmezési kísérleteket. A fényttestek mintha egy idegen bolygóról származó rituális tárgyak lennének, az erőszak extázisát megfagyasztani képes valamilyen távoli civilizációé, amely fényjelekkel képes kommunikálni nehezen megérthető üzeneteket. A dolgok, az objektumok magánmitologikus önmagukba húzódása ez, hiszen könnyen el tudjuk képzelni, hogy a SOL + különböző alkotásai különös artefaktumként és antropocén bevésődésként vagy nyomként maradnak fent az emberi civilizáció eltűnését követően.

Halász Péter Tamás művei az objektumorientált ontológia mellett a Timothy Morton-féle realista mágia spekulatív esztétikai irányzatán keresztül is értelmezhetőek. A realista mágia szerint a valóság és a kauzalitás nem mechanikus, és nem is lineáris. Morton szerint „a kauzalitás egy titokzatos, mégis megnyilatkozó esemény, egy nyílt titok. A kauzalitás misztikus. [...] A misztéria egy gazdag és árnyalt kifejezés: titokzatos, zárt, visszahúzódó, elmondhatatlan.” A dolgok valósága a realista mágia megközelítés szerint elválaszthatatlanul összegabalyodik egy sajátos misztikusussággal: „a dolgok titkosítottak. De a különbség a megszokott titkosítás és a dolgok titkosítása között az, hogy ez utóbbi egy feltörhetetlen kódot alkot.”

Látszólag ellentmond egymásnak a posztmodern vagy poszthumán utaláskultúrából kirajzolódó ökológiai narratíva vagy ökoművészeti vonal és a spekulatív realista nonhumán művészeti gyakorlat, amelyre megnyitó szövegem elején utaltam. Azonban a dolgok önmagukba való visszahúzódása egy megtörhetetlen ősi titok, egy mitikus ősbereendezés amely megelőz minden általunk ismert gépi technológiát. A dolgok titkosításának felfedezése összezavarja a linearitást és a megszokott temporális viszonyokat. A misztikus kauzalitás elvezethet a valóság dologorientált értelmezésén keresztül egy narratíván kívüli léttapasztalat felé.

A dolgok szerszámléte és önmagára vonatkozó berendezésléte valójában időn kívüli vagy időn túli elzárkózás, a hozzáférhetetlenség misztikus tapasztalata. Azonban a dolgok szigorú értelemben sohasem elválaszthatóak a környezetüktől.

Graham Harman amellett érvel, hogy „rendeltetés” alatt nem kell, hogy szükségképpen emberi rendeltetésre, emberi célokhoz igazodó használati

módra gondoljunk. A referencia és a jelentés nem emberi monopóliumok. A kiállításon több ilyen kvázi-szakrális vagy ateológiai tapasztalatban részesedhetünk. A dolgok titkos nonhumán rendeltetése tűnik fel előttünk. Ezek a megrendítő, a megszokott emberi perspektívánkat kikezdő transzgresszív élmények a dolgok önvonatkozó feltárulkozásából következnek. A dolgok önmagukban és önmagukért való munkálódása valójában felfed valamilyen sajátos rendeltetést. A referencia vagy a rendeltetés tehát minden létező esetében fennáll, és az egymást „felszabdaló, eltörő és elégető” dolgok megannyi kaotikus összetalálkozásának sajátos hálóját kell értenünk alatta. Harman és a spekulatív és új realista gondolkodók számára nem létezik egységes „horizont”. Közös evidencia, hogy nem létezik egységes összefüggésrendszer, homogén utalásstruktúra vagy univerzális horizont. A horizont mindig a dolgok saját viszonylatában nyer értelmet.

A SOL + alkotásai azért is képviselnek kimagasló értéket, mert a dolgok általános horizonttalanságára vagy egységes homogén utalásstruktúrán kívüliségére hívja fel a figyelmet. Amennyiben a valóságot mágikusként tekintjük, úgy eltávolítjuk magunkat attól a közkeletű hétköznapi vélekedéstől, hogy a fizikai entitások kiszámíthatóak, racionálisan megismerhetőek, törvényszerűségek mentén leírhatóak és egyhangúak.

Ha a valóság mágikus, akkor nemcsak felkínálkozik a spekuláció számára, hanem egyenesen irányíthatja is azt. Márpedig a paradoxonok, az önellentmondások, az inkonzisztenciák és a káprázatok nemcsak az elménkben tenyésznek, hanem ténylegesen a világot telítik a maguk játékos sokféleségükkel.

A nem megszokott objektumok, a kvázi mitikus fényinstallációk mind a dolgok önmagukba visszahúzódásának önfeltörő, önfelszabdaló tapasztalatát nyilvánítják ki. A visszahúzódás, a jelentésen túliság mitikus tapasztalata a dolgok sajátja, és így végtelen sok élmény-rendszerrel vagy tapasztalásspektrummal rendelkezik. Heterogenitás és végtelen experimentalitás jellemzi Halász Péter Tamás alkotásait. Kívánom, hogy vesszünk el a dolgok között, hagyjuk hogy feltárhassák önmagukba visszahúzódó mitikus berendezésüket!

(Elhangzott Halász Péter Tamás SOL + kiállításának megnyitóján, Veszprémben)